

01.10.2026

Efni: Umsögn um mál 4 stjórnarfrumvarp um breytingar á lögum um varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum og Vegagerðin, framkvæmdastofnun samgöngumála (markmið, nýting eigna og framkvæmdaumsjón).

Mál þetta hefur verið í smíðum hjá Umhverfis- orku- og loftlagsráðuneyti í nokkurn tíma og kemur hér fram þriðja útgáfa af sama máli. Undirritaður hefur komið með umsögn/athugasemdir við það á fyrri stigum og verður ekki sagt að ráðuneytið hafi reynt að taka mið af þeim athugasemdum eða svarað með gögnum. Í þeirri útgáfu sem nú er komin fram vill undirritaður koma eftirfarandi á framfæri varðandi 12. gr frumvarpsins.

Í greinargerð með frumvarpinu kemur ekki fram hvort skoðað hafi verið hver ástæðan er fyrir mismunandi reglum um dvalartíma í orlofshúsum á hættusvæðum eða lagt á það mat hvort frumvarp þetta gangi gegn meðalhófsreglu. Þessum spurningum er því enn ósvarað og mikilvægt að umhverfis- og samgöngunefnd vandi til verka í þessu máli og skoði þessi mál betur en ráðuneytið hefur gert til þessa. Ráðuneytið gerir tilraun til að svara þessu atriði í kafla 5 í greinargerðinni:

Eins verður ekki talið ráðlegt, með vísan til almannahættu, að fallast á að rýmka leyfilegt dvalartímabil í eignum á hættusvæðum, sem keyptar hafa verið upp eða teknar eignarnámi, í þeim eina tilgangi að samræmi sé á milli slíkra eigna og t.d. eigna í Tungudal í Skutulsfirði, sem ekki voru keyptar upp eða teknar eignarnámi, en þar nær leyfilegt dvalartímabil yfir stærri hluta ársins.

Ráðuneytið telur að almannahættu sé hægt að meta út frá því hvort hús hafi verið keypt upp eða ekki. Það er því miður rökleysa.

Einnig er í greinargerð með frumvarpinu fjallað um einstakar greinar, þar segir m.a. um 12. gr.

Jafnframt er talið mikilvægt að setja skýra línu varðandi það tímabil sem dvölin er óheimil. Tímabilið er í samræmi við heimilan nýtingartíma í þinglýstri kvöð á þeim eignum sem keyptar hafa verið upp og byggist á mati Veðurstofu Íslands. Á næstu áratugum kann að verða ástæða til að breyta þessu tímabili vegna loftslagsbreytinga en ekki er talið komið að því.

Fram kemur að “Á næstu áratugum kann að verða ástæða til að breyta þessu tímabili vegna loftslagsbreytinga en ekki er talið komið að því.” Undirritaður telur rétt að benda nefndarmönnum á að þessar reglur hafa verið við lýði í nær 30 ár og núna er tíminn til að meta hvað er eðlilegt dvalartímabil í orlofshúsum sem staðsett eru á skilgreindum hættusvæðum.

Í skýrslu Rannsóknarnefndar Alþingis samkvæmt ályktun Alþingis 30. apríl 2024 um rannsókn vegna snjóflóðs sem féll í Súðavík 16. janúar 1995 kemur m.a. eftirfarandi fram á blaðsíðu 117: Þann 3. janúar árið 2000 sendi Súðavíkurbærur Ofanflóðasjóð erindi varðandi reglur um dvalartíma í húsum í gömlu byggðinni. Súðavíkurbærur leggur þá til breytingar á reglunni þannig að hún heimili dvöl í húsunum í nóvembermánuði og aprílmánuði í takmarkaðan tíma að höfðu samráði við Veðurstofu Íslands, ef bæði lögreglustjóri og formaður almannavarnanefndar á svæðinu fallast á það. Umhverfissráðuneytið svarið þessu erindi m.a. með því að segja að “líðlega tveggja ára reynslutími” væri of stuttur til þess að ráðast í breytingar á reglunni. Eins og áður hefur komið fram stýttist í að þessar reglur hafi verið í gildi í 30. ár en ráðuneytið gerir enga tilraun til þess að meta reynsluna af þeim eða meta hvort mögulegt sé að rýmka þær.

Í greinargerðinni kemur einnig fram að nýtingartími orlofshúsa á umræddum svæðum sé byggður á mati Veðurstofu Íslands. Eins og undirritaður benti á í fyrri umsögn þá er þetta ekki í samræmi við gögn frá Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneyti sem undirritaður fékk frá ráðuneytinu árið 2025 eftir að hafa óskað eftir öllum gögnum sem til eru þar og tengjast þessu máli. Í þeim gögnum kemur m.a. fram að í júní árið 1997 er það Súðavíkurbærur sem óskar eftir heimild Umhverfissráðuneytis til þess að fá að nýta hús á hættusvæði í Súðavík á umræddu tímabili. Ráðuneytið leitaði á þessum tíma umsagnar Veðurstofu Íslands og Skipulagsstjóra ríkisins um þessa beiðni Súðavíkurbærar en tímasetningarnar byggðu ekki á mati Veðurstofu Íslands.

Einnig er rétt að benda á að frumvarpið gerir ráð fyrir að festa í lög úrskurð Umhverfissráðuneytis frá árinu 1997 um dvalartíma í húsunum og um leið fella brott undanþágu ákvæði sem er í þeim úrskurði. Þar að auki hefur núverandi regla um dvöl í húsunum verið túlkuð þannig að á svæðinu er dvöl óheimil að næturlagi á tímabilinu 1. nóvember til 30. apríl en leyft er að sinna húsum yfir daginn. Eigendur þessara húsa hafa því undanfarin ár geta sinnt viðhaldi húsa á dagtíma á umræddu tímabili en nú lagt til að taka þau hefðaréttindi af án bóta.

Það er töluverður stigsmunur á því að hafa þessi ákvæði í lögum eða í úrskurði frá ráðuneyti, hvað þá að breyta ákvæðunum með niðurfellingu undanþáguákvæðis og umgengni við húsinn utan dvalartíma. Það er mun einfaldara ferli að breyta úrskurði ráðuneytis en að fara í lagabreytingu á Alþingi.

Í frumvarpinu er verið að setja mun þyngri skorður á orlofshús í Súðavík en áður hafa verið og verði þetta að lögum er í raun verið að rýra rétt og eignir á þessu svæði. Mikilvægt er að vanda til verka og gæta að meðalhófi og jafnræði meðal borgara þessa lands.

“12. gr. Meðalhófsreglan.

Stjórnvald skal því aðeins taka íþyngjandi ákvörðun þegar lögmætu markmiði, sem að er stefnt, verður ekki náð með öðru og vægara móti. Skal þess þá gætt að ekki sé farið strangar í sakirnar en nauðsyn ber til.”

Spurning er hvort þörf er á þessari lagabreytingu þar sem lögreglan hefur nú þegar heimildir til þess að rýma hús samkvæmt eftirfarandi lögum:

Lög nr.49/1997 um varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum

Lögreglulögum nr. 90/1996

Lög um almannavarnir nr. 82/2008.

Betra væri ef löggjafinn myndi vinna að því að einfalda reglur í stað þess að flækja þær t.d. með því að hafa öll mál af þessu tagi innan laga um almannavarnir.

Virðingarfyllst

Karl Már Einarsson

Aðalgötu 32

420 Súðavík